

Kandidatka: Anja Zupan

Predlagana mentorica: doc. dr. Mija Michelizza

Predlagan somentor: dr. Simon Atelšek

Predstavitev teme doktorske disertacije pri predmetu Samostojno raziskovalno delo I:

Problematika terminologizacije in determinologizacije na strokovnem področju fizike

Koncept naloge:

Terminologizacija se v slovenskem prostoru obravnava kot lastnojezikovna možnost uporabe že obstoječih leksemov splošnega jezika kot terminov na podlagi njihovih pomenov in asociativne povezave med pojmom in pomenom obstoječega leksema (Vidovič-Muha 2021: 126), npr. termin *kaos*, ki v nastajajočem Terminološkem slovarju fizike označuje 'nepredvidljivo ali naključno obnašanje sistema, ki ga sicer opisujejo deterministični zakoni', ima v splošnem jeziku pomen 'velik nered, zmed[o]' (SSKJ2). Vendar nekateri jezikoslovci, npr. Poštolková (1984: 80), Horecký idr. (1989: 262–263) in Novak (2004: 136–138), proces terminologizacije razumejo tudi širše, in sicer kot uporabo leksemov splošnega jezika kot sestavin enobesednih ali večbesednih terminov, ki se povezuje tudi s prevzemanjem in besedotvornimi poimenovalnimi postopki.

Čeprav lahko determinologizacijo z vidika pridobivanja ali izgubljanja določenih lastnosti termina razumemo kot obraten proces terminologizaciji (npr. Mikolič in Beguš 2011: 314), Vidovič-Muha (2021: 126) izpostavlja, da ima determinologizacija večji poudarek na vsebini pojma, ki postaja aktualna med nestrokovnjaki, pri terminologizaciji pa je načeloma poudarek na izrazu. Žagar (2005: 40) determinologizacijo na podlagi leksikalizacije deli na jezikovnosistemsko determinologizacijo, ki vključuje delno in popolno, in besedilno, ki zajema individualno determinologizacijo. V skladu s Poštolkovo (1984: 93) ter Meyer in Mackintosh (2000: 113) torej loči med determinologiziranimi leksemi, ki v okviru splošnega jezika razvijejo pomen, podoben posplošenemu razumevanju strokovne predmetnosti, ali pa tudi s pomenskimi prenosi postanejo vir neosemantemov, in med enkratno, kreativno rabo terminov, npr. kot metaforo v literarnem besedilu. Determinologizirani leksemi, ki nastajajo s prehajanjem terminov v nestrokovna besedila, različno močno ohranjajo povezavo s strokovnim področjem (Ledinek in Michelizza 2025: 247–250).

Namen doktorske disertacije je z upoštevanjem slovenskih in tujih virov teoretično opredeliti terminologizacijo in determinologizacijo z vidika povezave med jezikom in znanjem, ki se poleg odnosa med pojmom in terminom kaže tudi v razmerju med terminom in leksemom. Strokovno področje fizike sem za raziskovanje obeh pojavov izbrala na podlagi predpostavke, da vsebuje dovolj gradiva za analizo, kar potrjujejo zlasti raziskave determinologizacije, npr. Žagar (2005) za slovenščino in Humbert-Droz (2021)

za francoščino, in raba fizikalnih terminov kot primerov terminologizacije, npr. v češčini (Poštolková 1984: 79, 84), slovenščini (Korošec 1971: 10; Leder-Mancini 1984: 87) in angleščini (Leder-Mancini 1984: 87). Disertacija torej z uporabo novih slovenskih terminoloških in leksikografskih virov za področje fizike raziskuje problematiko izrazov, ki hkrati opravljajo funkcijo termina in leksema, pri čemer se osredotoča na izpostavljene značilnosti pojma v definicijah in pomenske sestavine v razlagah.

Raziskovalna vprašanja:

- Katere tipe terminologizacije lahko prepoznamo z vidika lastnosti pojma, njegovih odnosov s povezanimi pojmi, okoliščin poimenovanja in vrste splošne predmetnosti ali pojavnosti, na katero se ta proces naslanja?
- Kako pogosta je terminologizacija kot postopek za poimenovanje pojmov na strokovnem področju fizike?
- Katere tipe determinologizacije lahko prepoznamo s strokovnega področja fizike?
- Kako se ohranja povezava determinologiziranih leksemov s strokovnim področjem, ki je bil prepoznan kot vir izraza?
- Ali obstajajo vzporednice med terminologizacijo in determinologizacijo, zaradi katerih začnejo izrazi hkrati opravljati funkcijo leksema in termina?

Predvidena metodologija:

- za pregled literature, terminološkega gradiva in izterminološkega gradiva bom uporabila deskriptivno metodo, komparativno metodo, metodo klasifikacije, metodo analize in metodo sinteze;
- pomenskosestavinska analiza razlag (UPS in RPS) determinologiziranih leksemov v eSSKJ, označenih s terminološkim kvalifikatorjem *iz fizike* in interno področno oznako *fizika*, ki so že objavljene na portalu Fran s pomočjo programa iLeX; primerjava s podatki v terminoloških virih (leksikon *Fizika* (Guštin idr. 2008); *Slovenski tehniški slovar* (2026); *ePojmovnik strokovnih izrazov s področij jedrske tehnike in varstva pred sevanji*; *Terminološki slovar fizike* (v nastajanju na Oddelku za terminologijo, ISJFR ZRC SAZU));
- uporaba eSSKJ in SSKJ2 za prepoznavo primerov terminologizacije v terminoloških virih; oblikovanje seznama fizikalnih terminov, nastalih s terminologizacijo;
- sodelovanje s strokovnjaki s področja fizike za vprašanja o fizikalnih pojmi in terminih.

Izbor predlaganih virov in literature:

ALIONA, Luca, 2019: *Terminologization, determinologization and reterminologization in romanian (based on sports vocabulary): summary of doctoral thesis in philology*. Chisinau: Universitatea de Stat Dimitrie Cantemir.

- ATELŠEK, Simon, 2016: »Čebelarsko izrazje od 18. do srede 19. stoletja.« Doktorsko delo: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. Dostopno na: <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=99882> (7. 1. 2026).
- BOKAL, Ljudmila, 1998: »Tipologija novih besed (ob primeru avtomobilskega izrazja).« V: HUMAR, Marjeta (ur.), *Slovensko naravoslovno-tehnično izrazje. Zbornik referatov s Posvetovanja o slovenskem naravoslovno-tehničnem izrazju, Ljubljana, 22. – 23. maja 1997.* Ljubljana: ZRC SAZU, Založba ZRC. 147–162. Doi: <https://doi.org/10.3986/961618251X>.
- CABRÉ, Maria Teresa, 1999: *Terminology: theory, methods and applications.* Amsterdam/Philadelphia: Benjamins Publishing Company.
- ePojmovnik strokovnih izrazov s področij jedrske tehnike in varstva pred sevanji*, Društvo jedrskih strokovnjakov Slovenije, <https://e-pojmovnik.djs.si/> (29. 7. 2026).
- eSSKJ: *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, 2016–, Fran, <https://doi.org/10.3986/2738-6643>.
- FABER, Pamela in L'HOMME, Marie-Claude (ur.), 2022: *Theoretical Perspectives on Terminology: Explaining Terms, Concepts and Specialized Knowledge.* Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- FELBER, Helmut, 1984: *Terminology Manual.* International Information Centre for Terminology. Paris: Unesco: Infoterm.
- GLIHA KOMAC, Nataša, idr., 2023: *Koncept novega razlagalnega slovarja slovenskega knjižnega jezika.* ZRC SAZU, Založba ZRC, 2023. Doi: <https://doi.org/10.3986/9789612548391>.
- GLIHA KOMAC, Nataša in DIVJAK RACE, Duša, 2022: »Tipologija slovarskih oznak za tretjo izdajo Slovarja slovenskega knjižnega jezika (eSSKJ).« V: *Slavistična revija*, 70/4. 611–625. Doi: [10.57589/srl.v70i4.4086](https://doi.org/10.57589/srl.v70i4.4086).
- GUŠTIN, Andrej, MOHORIČ, Aleš, in STRNAD, Janez, 2008: *Fizika.* Ljubljana: Cankarjeva založba.
- HOLEŠ, Jan, in HONOVÁ, Zuzana, 2023: »Terminological metaphor in Czech and French terms from the field of astronomy and astrophysics.« V: *LINGUISTICA SILESIANA*, 44/2. 109-120. Dostopno na: <https://journals.pan.pl/dlibra/publication/146649/edition/129099%20> (30. 4. 2026).
- HORECKÝ, Ján, BUZÁSSYOVÁ, Klara, in BOSÁK, Ján, 1989: *Dynamika slovnej zásoby súčasnej slovenčiny.* Bratislava: Veda vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. Slovenska akadémia vied.

- HUMBERT-DROZ, Julie, 2021: »Définir la déterminologisation : approche outillée en corpus comparable dans le domaine de la physique des particules.« Doktorsko delo: Université Toulouse le Mirail - Toulouse II; Université de Genève (Genève, Suisse). Dostopno na: <https://theses.hal.science/tel-03957302> (29. 9. 2025).
- HUMBERT-DROZ, Julie, 2023: »When Terms Become Neologisms: A Contribution to the Study of Neology from the Perspective of Determinologisation.« V: *CLINA: An Interdisciplinary Journal of Translation, Interpreting and Intercultural Communication*, 9/1. 135–158. Doi: [10.14201/clina202391135158](https://doi.org/10.14201/clina202391135158).
- HUDEČEK, Lana, in MIHALJEVIĆ, Milica, 2012: *Hrvatski terminološki priručnik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovje.
- KOROŠEC, Tomo, 1971: »O načelih za oblikovanje terminov.« V: *REFERATI za strokovni sestanek terminologov in terminoloških svetovalcev z uredniki Slovarja slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik SAZU. 9–13.
- KOŠMRLJ-LEVAČIČ, Borislava, 1998: »Izimensko strokovno izrazje.« V: HUMAR, Marjeta (ur.), *Slovensko naravoslovno-tehnično izrazje. Zbornik Referatov s Posvetovanja o Slovenskem Naravoslovno-Tehničnem Izrazju*, Ljubljana, 22. – 23. Maja 1997. Ljubljana: ZRC SAZU, Založba ZRC. 139–146. Doi: <https://doi.org/10.3986/961618251X>.
- LEDER-MANCINI, Zvonka, 1984: »O nekaterih lingvističnih pogledih na terminološko problematiko.« V: PEDIČEK, Franc (ur.), *Terminologija v znanosti: prispevki k teoriji : zbornik*. Ljubljana: Pedagoški inštitut pri Univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani. 81–89.
- LEDER-MANCINI, Zvonka, 1986: »O terminologizaciji jezikovnega znaka.« V: VIDOVIČ-MUHA, Ada (ur.), *Simpozij Slovenski jezik v znanosti 1*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Znanstveni inštitut. 195–201.
- LEDINEK, Nina, in MICHELIZZA, Mija, 2025: »Diapazon stopenj determinologizacije leksemov v najnovejših splošnih razlagalnih slovarjih slovenščine, češčine in slovaščine.« V: *Slavistična revija*, 73/2. 241–54. Doi: <https://doi.org/10.57589/srl.v73i2.4239>.
- MEYER, Ingrid, in MACKINTOSH, Kristen, 2000: »When Terms Move into Our Everyday Lives: An Overview of de-Terminologization.« V: *Terminology. International Journal of Theoretical and Applied Issues in Specialized Communication*, 6/1. 111–38. Doi: <https://doi.org/10.1075/term.6.1.07mey>.
- MIKOLIČ, Vesna, in BEGUŠ, Ana, 2011: »Meddisciplinarne pomenotvorne zmožnosti v procesih (de)terminologizacije turistične terminologije« V: KRANJC, Simona (ur.), *Meddisciplinarnost v slovenistiki*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske

- fakultete. 313–319. Dostopno na: <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=149455> (19. 12. 2025).
- NOVAK, France, 2004: *Samostalniška večpomenskost v jeziku slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja*. ZRC SAZU, Založba ZRC. Doi: <https://doi.org/10.3986/9616500627>.
- NOVÁ, Jana, 2018: »Terms embraced by the general public: How to cope with determinologization in the dictionary.« V: KREK, Simon, ČIBEJ, Jaka, GORJANC, Vojko, in Iztok KOSEM (ur.): *Proceedings of the XVIII EURALEX International Congress: Lexicography in Global Contexts*. Ljubljana: Založba univerze v Ljubljani. 387–98. Doi: <https://doi.org/10.4312/9789610600961>.
- POŠTOLKOVÁ, Běla, 1984: *Odborná a běžná slovní zásoba současné češtiny*. Praha: Academia.
- RENOUF, Antoinette, 2017: »SOME CORPUS-BASED OBSERVATIONS ON DETERMINOLOGISATION.« V: *Neologica*, 11. 21–48. Doi: [10.15122/isbn.978-2-406-06995-9.p.0021](https://doi.org/10.15122/isbn.978-2-406-06995-9.p.0021).
- SAGER, Juan C., 1990: *Practical Course in Terminology Processing*. Amsterdam/Philadelpia: John Benjamins Publishing.
- SALGADO, Ana Maria de Castro Faria, 2021: »Terminological Methods in Lexicography: Conceptualising, Organising, and Encoding Terms in General Language Dictionaries«. Doktorsko delo: Universidade Nova de Lisboa. Dostopno na: <https://run.unl.pt/handle/10362/137023> (29. 7. 2026).
- ŠMALC, Andrej, PAULIN, Andrej, in HUMAR, Marjeta (ur.), 2026: *Slovenski tehniški slovar*. ZRC SAZU, Založba ZRC. Doi: <https://doi.org/10.3986/9789610510413>.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika, druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja*, 2014, Fran, <https://fran.si/133/sskj2-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika-2> (29. 7. 2026).
- ŠMALC, Andrej, in MÜLLER, Jakob, 2012: *Slovensko tehniško izrazje*. Ljubljana: ZRC SAZU, Založba ZRC. Doi: <https://doi.org/10.3986/9789612543587>.
- STRNAD, Janez, 1984: »O fizikalni terminologiji.« V: PEDICĚEK, Franc (ur.), *Terminologija v znanosti: prispevki k teoriji: zbornik*. Ljubljana: Pedagoški inštitut pri Univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani. 143–145.
- TONIN, Gašper, 2021: »Medicinska terminologija: terminotvorni postopki in kratice : terminotvorni postopki in kratice.« Magistrsko delo: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. Dostopno na: <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=130339> (23. 4. 2026).

- VINTAR, Špela, 2018: »Specializirana leksika v splošnem slovarju«. V: GORJANC, Vojko, GANTAR, Polona, KOSEM, Iztok, in KREK Simon (ur.), *Slovar Sodobne Slovenščine: Problemi in Rešitve*. Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani. Doi: <https://doi.org/10.4312/9789612379759>.
- VIDOVIČ MUHA, Ada, 1988. »Nekatere jezikovnosistemske lastnosti strokovnih besednih zvez.« V: POGORELEC, Breda (ur.), *XXIV. Seminar slovenskega jezika, literature in kulture, 4. - 16. julij 1988*. Ljubljana: Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani. 83–91.
- VIDOVIČ-MUHA, Ada, 2021: *Slovensko leksikalno pomenoslovje*. Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani. Doi: <https://doi.org/10.4312/9789610604976>.
- ŽAGAR, Mojca, 2005: »Determinologizacija (na primeru terminologije fizike).« V: *Jezik in slovnstvo*, 50/2. 35–48. Doi: <https://doi.org/10.4312/jis.50.2.35-48>.
- ŽAGAR KARER, Mojca, 2007: »Determinologizacija v splošnih in terminoloških slovarjih.« V: OREL, Irena (ur.), *Razvoj slovenskega strokovnega jezika*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. 599–609.
- ŽAGAR KARER, Mojca, 2011: *Terminologija med slovarjem in besedilom*. Ljubljana: ZRC SAZU, Založba ZRC. Doi: <https://doi.org/10.3986/9789610503989>.
- ŽAGAR KARER, Mojca, in LEDINEK, Nina, 2021: »Med terminologijo in splošno leksiko: determinologizacija in z njo povezane slovaropisne ter uporabniške dileme.« V: *Slovenski jezik / Slovene Linguistic Studies*, 13. 41–60. Doi: <https://doi.org/10.3986/sjsls.13.1.03>.
- ŽELE, Andreja, 2009: »Pomenotvorne zmožnosti z vidika /de/terminologizacije.« V: ŽAGAR KARER, Mojca, LEDINEK, Nina, in HUMAR, Marjeta (ur.), *Terminologija in sodobna terminografija*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. Doi: <https://doi.org/10.3986/9789610503255>.